

Čo je mŕtvica

■ Cievna mozgová príhoda (mozgová mŕtvica, porážka či iktus) je jedným z najväčších zabiakov súčasnosti. Vo svete je tretou najčastejšou príčinou úmrtia. Dochádza k nej pri prerušení toku krvi do niektorej časti mozgu. Krv privádza do mozgu dôležité živiny a kyslík. Mozog je nesmierne energeticky náročný orgán. Hoci tvorí len asi 2 % hmotnosti ľudského tela, kyslíka potrebuje viac ako 20 %. Bez krvi, a teda aj bez kyslíka, vydržia mozgové bunky, neuróny, len asi 5 minút, potom začínajú odumierať.

■ Ak sa teda prívod krvi a kyslíka do mozgu rýchlo neobnoví, môže dôjsť k vážnemu trvalému poškodeniu alebo dokonca aj k smrti. O tom, či sa pacient s mŕtvicou vylieči úplne, rozhoduje najmä čas. Najlepšou možnou pomocou osobe, ktorú práve postihla mŕtvica, je preto okamžité privolanie rýchlej záchrannej služby. Aj tie najmodernejšie postupy totiž dávajú väčšine pacientov maximálne 6 hodín do začatia liečby. Potom sú aj špičkoví lekári bezmocní.

Ako vzniká?

- **Podľa príčiny rozlišujeme** mŕtvicu ischemickú a krvávacú (hemoragickú). Ischemická, ktorá tvorí viac ako 80 % prípadov, vzniká v dôsledku upchatia mozgovej cievy zrazeninou, čím sa zastaví prívod krvi, a teda aj kyslíka a ďalších živín do príslušnej časti mozgu. Bunky potom začnú odumierať, a to už po prvých 5 minútach od upchatia cievy.
- **Hemoragická mŕtvica** je síce menej častá, zato však nebezpečnejšia pre život. Pôvodom je prasknutie mozgovej cievy (najčastejšie z dôvodu vysokého tlaku), čo vedie ku krvácaniu do mozgu a mechanickému poškodeniu okolitých štruktúr. Stupeň poškodenia býva aj po liečbe často väčší ako pri ischemickej mozgovej príhode.
- **Okrem klasickej mŕtvice** existuje aj tzv. malá mŕtvica (tranzitná ischemická ataka - TIA), ktorá má podobné príznaky ako ischemická. Ide však len o prechodný stav, ktorý väčšinou odznie počas niekoľkých minút. Krvná zrazenina totiž cievu upchá len na kratší čas ako 5 minút. Aj tak by sme mali aj v tomto prípade spozornieť, väčšinou totiž predchádza o dni, týždeň alebo mesiace cievnu mozgovú príhodu v plnej sile.

Vedeli ste, že..

Príčina ischemickej mozgovej mŕtvice je rovnaká ako príčina infarktu? V oboch prípadoch ide o náhle prerušenie krvného zásobovania, teda znepríechodnenie cievy, spôsobené krvnou zrazeninou. Nakoniec, infarktu sa tiež niekedy hovorí srdcová mŕtvica.

Ako ju rozpoznať?

K rozpoznaní mŕtvice nám pomôže tento jednoduchý test, ktorý preveruje

Rozpoznať včas cievnu mozgovú príhodu a okamžite privolať rýchlu záchranú službu je najzásadnejšie pre záchranu pacienta. Netrvá totiž dlho a v mozgu začnú odumierať prvé bunky. Po niekoľkých hodinách je mozog nenávratne poškodený a postihnutá osoba si pravdepodobne poniesie následky do konca života, výnimkou bohužiaľ nie je ani okamžitá smrť. Infarkt myokardu vie rozoznať takmer každý. Postihnutý sa chytí za hrud', kde mu v oblasti srdca a hrudnej kosti vystreľuje prudká a zvieravá bolesť. Mozgová mŕtvica, na rozdiel od tej srdcovej, nemá takto jednoznačnú a jednoducho identifikovateľnú príčinu. Človek nemusí nutne cítiť bolesť a príznaky sa odvíjajú od toho, ktorá časť mozgu je zasiahnutá. Podľa čoho teda poznať, že sa s telom niečo deje?

OCHRNUtie KONČATÍN

Vyzvite osobu s podozrivými príznakmi, aby zdvihla obidve ruky pred seba dlaňami dole (do 90-stupňového uhla, ak sedí alebo stojí, alebo do 45 stupňového, ak leží). **Ak jedna končatina poklesne (aj keď len o niekoľko cm), volajte 155!**

POKLES KÚTIKU

Prvá pomoc

Ak máte podozrenie, že pacient má mŕtvicu, vaším cieľom musí byť dostať ho čo najskôr k odborníkovi. Volajte okamžite 155, kde vám prípadne pomôžu aj s ďalším postupom. Ak je postihnutý pri vedomí, položte ho poležiaci na chrbát s mierne podloženou hlavou a vystretými nohami. Pacienta, ktorý je v bezvedomí, ale má tep a dýcha, uložte do stabilizovanej polohy. V žiadnom prípade nepodávajte lieky. Je možné chladiť hlavu postihnutému. Aj keď postihnutého nič neboli a príznaky začnú ustupovať, nepodceňujte situáciu a volajte 155! Už v priebehu niekoľkých minút môže mŕtvica zaútočiť znovu a silnejšie.

Mŕtvica v číslach

- celosvetovo je tretou najčastejšou príčinou úmrtia
- každé 4 sekundy niekoho na svete postihne mŕtvica a každých 40 sekúnd na ňu niekto zomrie
- 5 minút trvá, kým začnú odumierať prvé mozgové bunky
- 70 % pacientov sa úplne zotaví, ak sa začnú liečiť do 1 hodiny po ohlásení príznakov
- k začatiu liečby má pacient od vzniku príznakov maximálne 6 hodín
- viac ako 80 % cievnych mozgových príhod môžeme predísť prevenciou

Liečba

- **Úspešnosť liečby** vždy závisí od doby, za ktorú sa pacient dostane k odborníkovi. Pokiaľ uplynie približne do jednej hodiny od ohlásenia prvých príznakov, je tu dokonca 70 % nádej na úplné zotavenie. Každá hodina navyše však môže znamenať ďalšie trvalé následky.
- **K liečbe ischemickej cievnej mozgovej príhody** (spôsobené upchatím cievy) sa dlhodobo používa tzv. trombolýza, pacientovi sa podá do žily liek na rozpustenie krvnej zrazeniny na spriechodnenie cievy. Tú vykonáva neurológ a je možné ju začať maximálne 4,5 hodiny od vzniku príznakov. Najnovšia metóda, mechanická trombektómia, dáva lekárom k dispozícii ešte pár hodín navyše. Je možné ju využiť až do 6 hodín od prvých príznakov mŕtvice. To však neznamená, že je možné dlhšiu dobu ignorovať príznaky! Trombektómii vykonáva intervenčný rádiológ a spočíva v zavedení vodiaceho drôtu a katétru cez cievny prístup v slabine až do postihnutej mozgovej tepny. Mikrokatóter prerazí cez krvnú zrazeninu, potom sa rozťahne špeciálna sieťka, ktorá zrazeninu zachytí a lekár ju tak dostane z tela osoby.
- **Hemoragická mŕtvica**, ktorú spôsobuje prasknutie mozgovej cievy a dochádza pri nej ku krvácaniu do mozgu, sa lieči buď podaním lieku na zrážanie krvi, alebo niekedy je nutné previesť operačný zákrok. To, že ide o najzávažnejšiu formu mozgovej príhody, potvrdzuje fakt, že polovica ľudí s krvávacou mozgovou príhodou na jej následky v priebehu niekoľkých hodín umiera.